

І.Б. Чудаєва (Східноєвропейський університет економіки
і менеджменту, м. Черкаси, Україна)

РОЛЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У СТАНОВЛЕННІ І РОЗВИТКУ ТЕХНОПАРКІВ УКРАЇНИ

У статті проведено аналіз впливу комерційних банків провідних країн ринкової економіки на становлення й розвиток технопарків. Виокремлено найефективніші форми кредитування технопарків комерційними банками. Запропоновано удосконалені форми впливу комерційних банків України на становлення і розвиток вітчизняних технопарків.

Ключові слова: технопарк, комерційний банк, інноваційний бізнес-інкубатор, кредитування.

Табл. 1. Літ. 10.

И.Б. Чудаева (Восточноевропейский университет экономики
и менеджмента, г. Черкассы, Украина)

РОЛЬ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ В СТАНОВЛЕНИИ И РАЗВИТИИ ТЕХНОПАРКОВ В УКРАИНЕ

В статье проведен анализ влияния коммерческих банков ведущих стран рыночной экономики на становление и развитие технопарков. Выделены эффективные формы кредитования технопарков коммерческими банками. Предложены более совершенные формы влияния коммерческих банков Украины на становление и развитие отечественных технопарков.

Ключевые слова: технопарк, коммерческий банк, инновационный бизнес-инкубатор, кредитование.

I.B. Chudayeva (Eastern European University of Economy
and Management, Cherkasy, Ukraine)

ROLE OF COMMERCIAL BANKS IN ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF TECHNOPARKS IN UKRAINE

The article carries out the analysis of influence of commercial banks in the leading countries with market economy upon the establishment and development of technoparks. Efficient forms of the technoparks crediting by commercial banks are outlined. Improved forms of influence by the commercial banks of Ukraine upon the establishment and development of national technoparks are offered.

Keywords: technopark; commercial bank; innovative business incubator; crediting.

Постановка проблеми. Сьогодні всі країни ринкової економіки з успіхом використовують технопарки та їх структури для інноваційного розвитку національних економік і регіонів. За нашими підрахунками, в них створено й успішно функціонує більше 2000 технопарків, і найбільше їх – майже 900, включаючи й інноваційні бізнес-інкубатори, – у США, країні з найпотужнішою економікою світового господарства.

На шлях інноваційно-інвестиційного розвитку економіки стала й Україна, де сьогодні створено, відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» [1], 16 технопарків, з яких ефективно працюють лише шість: «Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона» (м. Київ), «Інститут монокристалів» (м. Харків), «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка» (м. Київ), «Київська полі-

техніка» (м. Київ), «Вуглемаш» (м. Донецьк) та «Укрінфотех» (м. Київ). Інші не розпочали діяльність через брак фінансових ресурсів або знаходяться на стадії державної реєстрації.

Два провідних технопарка – «Інститут електрозварювання імені Є.О. Патона» та «Інститут монокристалів» – забезпечують 96% випуску інноваційної продукції всіх українських технопарків, тому питома вага інших технопарків у створенні інноваційної продукції є незначною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам діяльності технопарків в Україні присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, зокрема В. Гейця [3], А. Мазура [5; 6], С. Онишко [7], Т. Паєнтко [7], В. Семиноженка [3; 8], Д. Табачника [9], К. Швабій [7] та інших.

Невирішені частини проблеми. Проте у вітчизняних літературних джерелах проблемам фінансового забезпечення технопарків, особливо ролі комерційних банків у їх пільговому кредитуванні, присвячено дуже мало праць, що є невиправданим, оскільки саме від ефективного фінансового забезпечення технопарків залежить їх подальший розвиток і функціонування.

Актуальність цієї проблематики зростає за умов намагання України стати інноваційною державою і посісти провідне місце серед лідерів інноваційного розвитку у світовому господарстві.

Цим підтверджується зв'язок авторського доробку із важливими науковими і практичними завданнями та невирішеними проблемами, яким присвячується означена стаття.

Мета дослідження. Аналіз впливу банківської системи провідних країн ринкової економіки на становлення та розвиток технопарків і вивчення їхнього досвіду в цьому питанні з метою перенесення його на український ґрунт.

Основні результати досліджень. Проведені нами дослідження функціонування вітчизняних технопарків показали, що лише третина їх дійсно функціонує, створюючи необхідний для України інноваційний продукт і нововведення, а решта не діє через відсутність фінансування або проходження державної реєстрації («Еко-Україна» (м. Донецьк), «Наукові і навчальні прилади» (м. Суми), «Ресурси Донбасу» (м. Донецьк), «Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій» (м. Одеса). Таким чином, із 12 зареєстрованих технопарків майже половина не працює через відсутність фінансування або, іншими словами, фінансового забезпечення (табл. 1).

Як видно з табл. 1, в Україні в основному функціонують вісім технопарків – «Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона», «Інститут монокристалів», «Вуглемаш», «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка», «Інститут технічної теплофізики», «Укрінфотех», «Київська політехніка», «Яворів».

За 8–10 років функціонування їх, включаючи і стартовий період, українські технопарки реалізували 116 інноваційних проектів на суму 12259,5 млн. грн., у тому числі на експорт – 1,7 млрд. грн.; створено 3250 робочих місць; отримали державної підтримки – 480 млн. грн. і майже вдвічі більше перерахували податків до державного бюджету – 900 млн. грн. [5, 75].

Ці результати були б значно кращими, якби працювали всі українські технопарки, але через незадовільне фінансове забезпечення, а точніше, його від-

сутність, половина технопарків, створених відповідно до чинного законодавства, не працюють.

Таблиця 1. Чисельність технопарків України та обсяг реалізації ними інноваційної продукції [5]

№	Назва технопарку	Місце знаходження	Рік заснування	Обсяг реалізованої інноваційної продукції за 2000–2008 рр., млн грн
1	«Інститут електрозварювання імені Є.О. Патона»	м. Київ	2000	8792
2	«Інститут монокристалів»	м. Харків	2000	2957
3	«Вуглемаш»	м. Донецьк	2001	54
4	«Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка»	м. Київ	2002	406
5	«Інститут технічної теплофізики»	м. Київ	2002	5
6	«Укрінфотек»	м. Київ	2002	14
7	«Київська політехніка»	м. Київ	2003	30
8	«Інтелектуальні інформаційні технології»	м. Київ	2003	0
9	«Агротехнопарк»	м. Київ	2007	0
10	«Текстиль»	м. Херсон	2007	0
11	«Яворів»	Львівська обл.	2007	1,5
12	«Машинобудівні технології»	м. Дніпропетровськ	2008	0
13	«Еко-Україна»	м. Донецьк	Не діє	0
14	«Наукові і навчальні прилади»	м. Суми	Не діє	0
15	«Ресурси Донбасу»	м. Донецьк	Не діє	0
16	«Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій» (УМБЦЕНТ)	м. Одеса	Не діє	0
	Всього	X	X	12259,5

Фінансове забезпечення технопарків – це такий рівень фінансування їх поточних витрат з урахуванням власних доходів, який дає можливість їм здійснювати покладені на них державою чи територіальною громадою завдання на основі комерціалізації досягнень науки і техніки зробити необхідний інноваційний прорив для прискореного соціально-економічного розвитку відповідних територій.

Структура фінансового забезпечення включає:

- бюджетне фінансування – грошові кошти, що виділяються державою, місцевою владою для розвитку й функціонування технопарку;
- податкові, митні, земельні та інші пільги й фінансові стимули;
- пільгове кредитування комерційними банками;
- вітчизняні та іноземні інвестиції;
- венчурне фінансування;
- фінансові ресурси ВНЗ;
- благодійні внески приватних і юридичних осіб;
- власні доходи технопарку від діяльності;
- інші фінансові ресурси та форми державної і недержавної фінансової підтримки.

Структура фінансового забезпечення діяльності технопаркових структур провідних країн ринкової економіки визначається не тільки їх фінансовою стійкістю, але й обраною інноваційною стратегією [7, 237].

Наприклад, інноваційна стратегія США базується на стимулюванні залучення приватних інвестицій для розроблення й ефективного використання високих технологій в економіці країни. При цьому зростає фінансування фундаментальної науки та інвестиції у людський капітал (пільгове оподаткування витрат на освіту з метою зробити вищу освіту доступною для широких верств населення), продовжується високоефективне партнерство держави і приватного сектору у сфері комерціалізації нововведень за допомогою венчурного капіталу [6, 16].

У світовій практиці найбільш розповсюдженими для стимулювання діяльності технопарків є такі види пільг [9, 23]:

1. Надання дослідницького та інвестиційного податкового кредиту.
2. Зменшення податку на приріст інноваційних витрат.
3. «Податкові канікули» протягом декількох років роботи на прибуток, отриманий від реалізації інноваційних проектів.
4. Зниження ставок податку на прибуток, спрямованого на проведення науково-дослідних і конструкторських робіт.
5. Пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, ноу-хау та інших активів, що входять до складу інтелектуальної власності.
6. Зменшення оподатковуваного прибутку на суму вартості приладів і обладнання, що передаються вищим навчальним закладам, науково-дослідним інститутам та іншим інноваційним організаціям.
7. Вирахування з оподатковуваного прибутку внесків у благодійні фонди, діяльність яких пов'язана з фінансуванням інновацій.
8. Зарахування частини прибутку інноваційної організації на спеціальні рахунки з наступним пільговим оподаткуванням у вигляді використання на інноваційні цілі.
9. Безкоштовна видача ліцензій на комерційне використання винаходів, запатентованих у ході бюджетних досліджень і таких, що є власністю федерального бюджету.
10. Пільгове кредитування.
11. Інші пільги та фінансові стимули.

У Великій Британії до основних джерел фінансування наукових парків відносяться: внески засновників і спонсорів; вартість землі, вкладеної в парк; комерційні кредити; продаж частки в капіталі парку; гранти та субсидії; реінвестування прибутку; кошти, отримані від продажу приміщень, побудованих парком [3, 31].

Серед кредитування наукових парків Великої Британії набули значного поширення короткострокове (овердрафт) та іпотечне кредитування.

Овердрафт – особлива форма надання короткострокового кредиту клієнтам банку у разі, якщо величина платежу перевищує залишок коштів на рахунку клієнта. Банк списує кошти з рахунку клієнта повністю, тобто автоматично надає клієнту кредит на суму, що перевищує залишок коштів. Наслідком цього є виникнення у банку дебетового сальдо. Право використання овердрафту надається найнадійнішим клієнтам банку згідно з договором, в якому встановлено максимальну суму овердрафту, умови надання цього кредиту й порядок його погашення.

Через овердрафт великі банки надають малому бізнесу низку послуг і мають у штаті своїх регіональних філіалів радників. Овердрафт найчастіше використовується для отримання позикових коштів, щоб покрити дефіцит оборотного капіталу, але не для довгострокового фінансування. Овердрафт повертається за вимогою банку при високій обліковій ставці, інколи передбачається виплата фіксованої суми.

Іпотечні кредити. Існують кредити на створення й розвиток бізнесу, якими можуть скористатися підприємці та інноваційні бізнес-інкубатори, що входять до складу наукового парку. Банки конкурують між собою, надаючи одні й ті ж самі кредити за фіксованими або плаваючими відсотковими ставками на різних умовах і з різними термінами повернення. Комерційні іпотечні кредити — це одна з найбільш гнучких форм кредитів для технопарків та інноваційних структур інших типів.

Заслугує уваги і досвід Китаю зі створення й функціонування спеціальних економічних зон і технопарків. За період становлення спеціальних економічних зон і технопарків (1978–1987 рр.) в їхній розвиток було вкладено більше 22 млрд. дол. США, крім того, щорічно вкладалося 15–17 млн. дол. США на один гектар території юрисдикції [4].

Звичайно, таких коштів у державному бюджеті України немає, але їх можна отримати, використовуючи кредитні механізми банку, наприклад, як це було здійснено в КНР при створенні СЕЗ «Пудун», де структура інвестованого капіталу складала:

- 6,5 млрд. юанів — державний кредит строком на 5 років;
- 6,0 млрд. юанів — виділено із місцевих бюджетів;
- 6–7 млрд. юанів — за допомогою випуску акцій, облігацій і продовження права користування землею;
- 6,0 млрд. юанів (1 млрд. дол. США) у формі кредиту МБРР [4, 111].

Важлива роль банківської системі відводиться і в організації кредитування малого інвестиційного бізнесу й підприємництва, що є важливим індикатором рівня інноваційного розвитку економіки країни, наприклад, на його частку у США припадає близько 50% кредитних ресурсів країни, у Японії — більше 50% [2, 81].

Так, Національним науковим фондом США підраховано, що в середньому у малих інноваційних фірмах з кількістю працюючих менше 500, нововведень на одного наукового працівника припадає в 2,5–3 рази більше, ніж у великих корпораціях з чисельністю понад 10 тис. працівників. Вражаючою є і економічна ефективність малого інноваційного бізнесу, де на 1 дол. США витрат на наукові дослідження кінцеві результати у 24 рази вищі, ніж у великих корпораціях [10, 217].

У провідних країнах ринкової економіки для кредитування інноваційного бізнесу, особливо початківців та тих, хто не має власних джерел фінансування, комерційними банками застосовуються також і мікрокредити.

Для активізації інноваційної діяльності малого й середнього бізнесу поширення в провідних країнах ринкової економіки набули венчурні та інноваційні банки.

Венчурний банк – банк, створений для кредитування ризикових проектів – розробок з невизначеним або віддаленим у часі ефектом. На випадок успішного здійснення проектів венчурний банк отримує частину доходу, визначену договором від впровадження інновації.

Інноваційний банк – спеціалізований банк, який проводить інвестиційну політику, операції з кредитування венчурного капіталу, надає кредити підприємствам на оновлення основних фондів (обладнання), реалізацію науково-технічних програм, удосконалення виробництва в основному за рахунок власних коштів, вкладів клієнтів, випусків власних акцій та облігації, запозичених в емісійних банках, залучення депозитів. Кредити таких банків, як правило, є середньо- і довгостроковими.

В Україні поки що діє один такий банк у м. Києві – це ПАТ «Укрінбанк», який кредитує інноваційні проекти з найменшим ризиком.

Проведені дослідження дають змогу зробити **висновки**:

1. Провідні країни світу використовують різноманітні форми фінансового забезпечення діяльності технопарків. Велику роль у структурі фінансового забезпечення їх функціонування відводиться комерційним банкам або спеціалізованим банкам з кредитування ризикових інновацій.

2. Комерційні банки провідних країн ринкової економіки здійснюють довгострокове кредитування, середньострокове, короткострокове (овердрафт) та мікrokредитування. Велику увагу ці країни приділяють також малому інноваційному бізнесу у формі інноваційних бізнес-інкубаторів та інших, на кредитування яких витрачається майже 50% кредитних ресурсів (США, Японія та інші). Комерційні банки провідних країн ринкової економіки відіграють важливу роль у фінансовому забезпеченні діяльності технопарків, інноваційних бізнес-інкубаторів та інноваційних структур інших типів.

3. Бажано, щоб комерційні банки України також активно фінансували діяльність вітчизняних технопарків, які сьогодні через брак коштів на стартовому періоді не можуть здійснювати функції, покладені на них державою.

Звичайно, сьогодні можна назвати різні об'єктивні і суб'єктивні причини, які пояснюють відсутність інноваційного кредитування, але слід підкреслити, що фінансування вітчизняних технопарків має бути на першому плані і в діяльності комерційних банків України.

4. Забезпечити таку особливість діяльності в умовах максимальної відкритості економіки, зональної території для зовнішнього ринку і формування необхідної ринкової інфраструктури в СЕЗ, здатної забезпечити прискорений розвиток депресивної території, під силу лише наймогутнішій фінансовій структурі – банку, але для цього країна повинна створити йому відповідні нормативно-правові умови й усунути адміністративні перешкоди, які гальмують цей процес.

1. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків. Закон України від 16.07.1999 №991-XIV // zakon1.rada.gov.ua.

2. Васенко В.К. Вільні економічні зони: стратегія розвитку: Монографія. – Суми: Довкілля, 2004. – 348 с.

3. Гец В., Семиноженко В. Специальные экономические зоны: «черные дыры» или точки экономического роста? // Технополис. – 2007. – №1. – С. 30–32.

4. Корнейчук Н. Специальные экономические зоны: опыт и перспективы // Вопросы экономики.— 1991.— №10. — С. 107–114.
5. Мазур А.А. Технопарк института электросварки им. Е.О. Патона НАНУ: результаты и перспективы // Наука і інновації.— 2008.— №1. — С. 74–80.
6. Мазур О.А., Шевкалюк В.С. Технологічні парки. Світовий та український досвід. — К.: Прок-бізнес, 2009. — 70 с.
7. Онишко С.В., Пасентко Т.В., Швабій К.І. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності. Навч. посібник. — К.: КНТ, 2008. — 256 с.
8. Семиноженко В. Технологічні парки в Україні: перший досвід формування інноваційної економіки // Економіка України.— 2004.— №1. — С. 16–21.
9. Технологічні парки: світовий та український досвід / Під ред. Д.В. Табачника. — К.: ТП ІЕЗ, 2004. — 48 с.
10. Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. — К.: Знання, КОО, 1999. — 514 с.

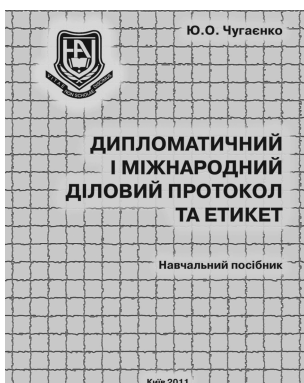
Стаття надійшла до редакції 12.10.2011.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Дипломатичний і міжнародний діловий протокол та етикет: Навчальний посібник. — К.: Національна академія управління, 2011. — 164 с. Ціна без доставки — 25 грн.

Автор: **Ю.О. Чугаєнко.**

У навчальному посібнику викладено основи дипломатичного і міжнародного ділового протоколу і етикету, з історією становлення української протокольної практики і протокольної служби.

Призначений для студентів, що вивчають спецкурс "Дипломатичний і міжнародний діловий протокол та етикет", а також для широкого кола осіб, яким за родом діяльності доводиться контактувати з іноземними установами, організаціями та громадянами.